

“Social safety as a criterion for the effectiveness of social policy: theoretical aspect, methodological principles of evaluation and reality in Ukraine”

AUTHORS

Halyna Yurchyk

ARTICLE INFO

Halyna Yurchyk (2021). Social safety as a criterion for the effectiveness of social policy: theoretical aspect, methodological principles of evaluation and reality in Ukraine. *Social and labour relations: theory and practice*, 11(2), 37-48. doi:[10.21511/slntp.11\(2\).2021.04](https://doi.org/10.21511/slntp.11(2).2021.04)

DOI

[http://dx.doi.org/10.21511/slntp.11\(2\).2021.04](http://dx.doi.org/10.21511/slntp.11(2).2021.04)

RELEASED ON

Friday, 12 August 2022

RECEIVED ON

Sunday, 05 September 2021

ACCEPTED ON

Tuesday, 05 October 2021

LICENSE

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

JOURNAL

"Social and labour relations: theory and practice"

ISSN PRINT

2410-4752

ISSN ONLINE

2415-338

PUBLISHER

LLC "Consulting Publishing Company "Business Perspectives"

FOUNDER

State Higher Educational Establishment "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman", Social and Labour Relations Institute

NUMBER OF REFERENCES

34

NUMBER OF FIGURES

2

NUMBER OF TABLES

3

© The author(s) 2022. This publication is an open access article.

BUSINESS PERSPECTIVES

Publisher

LLC "CPC "Business Perspectives" Hryhorii Skovoroda lane, 10, Sumy, 40022, Ukraine
www.businessperspectives.org

V. HETMAN KNEU

Founder

State Higher Educational Establishment "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman", Prospect Peremogy, 54/1, Kyiv, 03057, Ukraine
<https://kneu.edu.ua/>

Received on: 5th of September, 2021Accepted on: 5th of October, 2021Published on: 12th of August, 2022

© Halyna Yurchyk, 2022

Halyna Yurchyk, Ph.D. (Economics), Associate Professor, Department of Human Resources and entrepreneurship, National University of Water Management and Environmental Engineering, Ukraine.

This is an Open Access article, distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution 4.0 International license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Halyna Yurchyk (Ukraine)

SOCIAL SAFETY AS A CRITERION FOR THE EFFECTIVENESS OF SOCIAL POLICY: THEORETICAL ASPECT, METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF EVALUATION AND REALITY IN UKRAINE

Abstract

The unresolved and aggravated social problems and risks in Ukraine necessitate the search for approaches to assessing the effectiveness of the social policy. Based on the generalization and critical analysis of existing scientific developments, it has been proved that one of the criteria for the effectiveness of social policy can be the level of social safety. In this regard, the purpose of this paper is to develop a methodological framework for assessing the effectiveness of national social policy based on the level of social safety. On the basis of the conducted research, it has been established that today there is no single methodology for assessing the level of social security in science. They can be divided into methods of survey, observation, and comparison of indicators, as well as integrated evaluation. In Ukraine, the Ministry of Economy calculates the level of social safety based on the integrated assessment method. The paper provides a comprehensive analysis of all indicators of social safety under current methods and suggests ways to modify them to increase the objectivity of the results. Based on the calculations, it is proved that the effectiveness of national social policy in terms of the level of social safety, which is calculated according to the author's approach, is much lower.

Keywords

social security, social policy, efficiency, standard of living, indicators of social security

JEL Classification

J28, D61, H50, I38

Г. М. Юрчик (Україна)

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА ЯК КРИТЕРІЙ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ, МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ТА РЕАЛІЇ В УКРАЇНІ

Анотація

Невирішеність та загострення соціальних проблем та ризиків в Україні обумовлюють необхідність пошуку підходів до оцінювання ефективності соціальної політики. На основі узагальнення та критичного аналізу існуючих наукових напрацювань доведено, що одним із критерієм ефективності соціальної політики може бути рівень соціальної безпеки. З огляду на це, метою даної статті обрано розвиток методологічних засад оцінювання ефективності національної соціальної політики на основі рівня соціальної безпеки. На основі проведених досліджень встановлено, що наразі єдиної методики до оцінювання рівня соціальної безпеки в науці немає. Їх умовно можна поділити на методи опитування, спостереження та порівняння індикаторів, а також інтегрального оцінювання. В Україні Міністерство економіки здійснює розрахунок рівня соціальної безпеки саме спираючись на інтегральний метод оцінювання. В роботі проведено комплексний аналіз усіх індикаторів соціальної безпеки відповідно до діючої методики та запропоновано напрями її модифікації в цілях підвищення об'єктивності результатів. На основі проведених розрахунків, доведено, що ефективність національної соціальної політики за рівнем соціальної безпеки, який розрахований за авторським підходом, є суттєво нижчою.

Ключові слова

соціальна безпека, соціальна політика, ефективність, рівень життя, індикатори соціальної безпеки

Класифікація JEL

J28, D61, H50, I38

ВСТУП

Кризові явища в економіці, посилення впливу зовнішніх та внутрішніх зазроз національним інтересам у соціальній сфері актуалізують необхідність підвищення ефективності національної соціальної політики (СП), одним із інтегральних індикаторів якої є рівень соціальної безпеки (СБ). Підтвердженням недостатньої ефективності СП в Україні є суттєво нижчі показники соціальному розвитку порівняно з державами ЄС. Зокрема, значення індексу людського розвитку України у 2019 р. складало 0.779 (при середньому значенні в державах ЄС – 0.897), значення індексу соціального прогресу в 2020 р. становило 73.38 проти 86.8 відповідно в Україні та в середньому в ЄС. Свідченням низького рівня соціального розвитку України є суттєво нижчий рівень мінімальної заробітної плати (у 2020 р. мінімальна заробітна плата в Україні складала лише близько 170 євро проти найнижчого показника серед держав ЄС в Болгарії – 312 євро). Крім того, українці за даними 2019 р. в середньому живуть на 9.3 роки менше ніж в державах ЄС (середня очікувана тривалість життя в Україні у 2019 р. становила 72.01 проти 81.3 в ЄС). Зазначені дані свідчать про невирішеність, а подекуди і загострення соціальних небезпек в Україні, а відтак – про недостатню ефективність національної СП. З огляду на це, актуалізується необхідність дослідження СБ як одного із критеріїв ефективності національної СП в умовах зовнішніх та внутрішніх зазроз в соціальній сфері.

1. ЛІТЕРАТУРНИЙ ОГЛЯД

Поняття «соціальна безпека» було вжито у 1995 р. у всесвітній соціальній Декларації, де визначалися соціальні аспекти сталого розвитку та СБ у глобальному та національному вимірах. В економічній науковій літературі поняття «соціальна безпека» вперше згадується в другій половині ХХ ст., тому більш ґрунтовні положення з даної проблематики у спадщині економічної науки є сучасними.

Зарубіжні вчені зосереджують свої наукові пошуки в основному на прикладних аспектах СБ. Зокрема, у роботі Бека та Вебба розглядаються економічні, демографічні та інституційні детермінанти соціального забезпечення [2]. Паркер в своїх дослідженнях зосередив увагу виявленню впливу фінансової політики на рівень споживання домогосподарств як одну із складових СБ [24]. Хюманс оцінював загрози та дестабілізуючі наслідки міграційних потоків на безпеку в Західній Європі [9]. Загалом, у зарубіжних наукових джерелах, які присвячені проблематиці СБ, акцент робиться на прикладних аспектах її забезпечення в цілому (соціальний захист, добробут людини, розширення гарантій тощо) або ж в конкретних сферах (пенсійне забезпечення, міграційна політика, соціальні виплати тощо). Показовими в даному відношенні є існуючі підходи зарубіжних вчених щодо визначення СБ. Зокрема, Урсчот, Артс при визначенні СБ роблять акцент на «забезпеченні добробуту громадян, розширенні гарантій безперервності доходів працівників, законодавчому регулюванні ринку праці та умов праці, розширенні мінімальних стандартів охорони здоров'я та соціальної участі [1]. Гійсберс та Врумен вважають, що СБ «визначається здоров'ям доходом, отримуванням пільг та володінням рідною мовою» [11]. При цьому чіткого причинно-наслідкового зв'язку між СБ та ефективністю СП в іноземних наукових дослідженнях не прослідковується (хоча він і не заперечується).

Серед сучасних вітчизняних наукових розвідок можна визначити два основних вектори дослідження СБ та СП: незалежний (дослідження проводяться паралельно та не перетинаються); взаємопов'язані (СБ розглядається як наслідок та кінцева мета управлінського впливу держави шляхом реалізації СП). В рамках першого підходу СБ прийнято трактувати як стан захищеності основних інтересів у соціальній сфері від різного роду загроз [7, 13, 25, 30]. В рамках другого (так званого управлінського) підходу СБ прийнято трактувати як результат реалізації СП або ж певних заходів. Зокрема, Новікова пропонує трактувати СБ як стан захищеності соціальних інтересів суспільства та особи від можливого впливу загроз національній безпеці, що є наслідком цілеспрямованої реалізації заходів соціального захисту, який характеризує їх результативність та ефективність. Шевчук, розкриваючи сутність СБ, також робить акцент на важелях впливу та пропонує розглядати її як певний стан життєдіяльності, що забезпечений комплексом економічних та організаційно-правових заходів, спрямованих на захист соціальних інтересів, формування сприятливої демографічної

ситуації, збереження генофонду нації і трансформацію трудових відносин відповідно до ринкових вимог [29]. Лібанова при розкритті сутності СБ також дотримується думки, що вона визначає «стан захищеності або безпеки людини, особи, що є результатом реалізації СП» [16]. Пирожков виділяє СБ як важливу складову системи національної безпеки та як результат ефективної СП, яка має застерігати суспільство від соціальних вибухів, відкритих і прихованих проявів громадської непокори та інших ситуацій конфліктного спрямування, сприяти підвищенню конкурентноздатності українського працівника за європейськими та світовими гатунками [28]. Узагальнивши існуючі напрацювання вітчизняних вчених щодо визначення поняття СБ, можна констатувати, що другий підхід, в рамках якого СБ розглядається як результат реалізації СП, є ширшим та таким, що логічно продовжує перший. Адже стан захищеності інтересів у соціальній сфері, беззаперечно, формується під впливом регуляторних важелів впливу, що є складовими СП.

Узагальнення наукового доробку іноземних вчених щодо оцінювання ефективності СП дає право стверджувати, що серед них переважають ті, які спрямовані на визначення ефективності окремих векторів та складових СП, зокрема соціального виключення [31], багатства та бідності [14], соціальної корисності державних закупівель [15], житлової політики в контексті пом'якшення соціальної нерівності [8]. Однак, комплексне оцінювання ефективності СП в рамках іноземних досліджень представлено досить обмежено. Щодо наукового доробку вітчизняних вчених в царині оцінювання ефективності СП, то відповідний вектор досліджень є в центрі уваги цілого ряду вчених. Однак, авторські дослідження ефективності СП мають різний рівень розробленості та суттєво відрізняються. Особливо цінним та прикладним в контексті дослідження ефективності СП є розробки Лопушняк [17], яка обґрунтовує авторську методику оцінювання ефективності СП на базі інтегрального показника, що включає всі структурні складові СП.

В дослідженні Погрібної та Волянської йдеться про «критерії оцінювання ефективності СП» [27]. На думку вчених, дослідження ефективності СП варто здійснювати через призму: ефективності як досягнення визначених цілей; системного підходу, в рамках якого акцент робиться не стільки на досягнутих результатах, скільки на засобах для їх досягнення (наголос робиться на те, що критерієм ефективності СП стає здатність досягти результату шляхом «оволодіння ресурсами»); інтегративного підходу, який поєднує два вектори наукових пошуків – ефективності як досягнення цілей та системного підходу; концепції конкуруючих цінностей (базується на тому, що критерієм ефективності є повернення інвестицій, введення нових технологій, розвиток ринку, безпека праці). Концептуалізація ефективності СП, яка представлена в [27] є, безумовно, цінною, однак потребує подальшого розвитку конкретного інструментарію її оцінювання.

На думку Ярової критерієм ефективності сучасної СП є людський капітал. Саме ефективна СП, відповідно до авторської позиції Ярової, є необхідною умовою створення і розширеного відтворення людського капіталу, підвищення продуктивності праці та ефективності використання ресурсів праці, забезпечення стабільного зростання економіки в цілому [34]. В дослідженні [5] автор обмежується визначенням лише критеріїв ефективності СП, до яких відносить: підвищення рівня і якості життя населення; збереження і розвиток людського потенціалу країни; зростання соціальної та трудової мобільності та ін. На думку Нижник, «основним показником ефективності СП держави є високий рівень життя населення» [23]. Мірошниченко в своїх наукових пошуках обмежується констатацією, що «наслідком реалізації ефективної соціальної політики стають прогнозовані соціальні зміни, які закріплюються в нових соціальних стандартах» [23]. Мякушко, досліджуючи ефективність СП стверджує, що саме реальне гарантування соціальної безпеки суспільства, соціальних груп та окремих індивідів, підвищення взаємної соціальної відповідальності і соціальних зобов'язань держави, бізнесу та особи є реальними критеріями ефективності СП [18]. Близькою до попередньої є позиція Мних, який підкреслює, що «СП, насамперед, повинна гарантувати СБ та формувати пріоритетні напрями щодо необхідності попередження і ліквідації загроз національній безпеці у соціальній сфері, оскільки саме в соціальній сфері реалізуються соціальні та громадські права людини» [20]. Подольська та Назаркін вважають, що на сучасному етапі внаслідок виокремлення в структурі СП рівня та якості життя населення, поняття СБ отримало нове змістовне наповнення. Тепер СБ варто розглядати як захист від реальних та потенційних загроз, але і як інструментарій оцінки реалізації цілей СП [26]. Безумовно, із позицією вчених, які пов'язують СБ з реалізацією СП складно не погодитись. Відтак, в основу подальших наукових розвідок в рамках даного дослідження буде покладено розуміння того, що рівень СБ є одним із критеріїв ефективності СП.

2. МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

З огляду на те, що переважна більшість наукових розробок орієнтовані на дослідження ефективності національної СП лише на основі показників рівня життя та добробуту населення, метою даної статті є розвиток методологічних засад оцінювання ефективності СП на основі рівня соціальної безпеки (на прикладі України). Вибір вказаної мети дослідження обумовлений тим, що в Україні прийнято національну методику для оцінювання рівня СБ як складової економічної безпеки, а це потребує наукових пошуків щодо доцільності її застосування для оцінювання ефективності національної СП.

3. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для досягнення вказаної мети застосовувалися загальнонаукові методи дослідження: порівняння, узагальнення і систематизації – для представлення концептуальних основ СБ та її складових, а також індикаторів оцінювання; аналітичний метод та метод порівняння – для оцінювання рівня СБ за різними індикаторами відповідно до національної та модифікованої методики, а також співставлення інтегрального рівня СБ за ними; критичного аналізу – для обґрунтування власної позиції щодо переваг і недоліків визначених індикаторів для оцінювання СБ відповідно до національної методики; абстрактно-логічний метод – для формулювання висновків за результатами дослідження.

4. РЕЗУЛЬТАТИ

На сьогоднішній день немає єдиної загальноприйнятої методики оцінювання рівня СБ. На національному рівні для оцінювання СБ використовують такі методи:

1. Метод опитування – передбачає опитування експертів або ж громадян про рівень СБ, виходячи з досвіду та власних міркувань.

На сьогоднішній день в наукових колах досить широко використовується метод експертних оцінок для оцінювання СБ. Зокрема, у монографічних дослідженнях Новікової, Покотиленко та Сидорука наведено результати авторських розвідок щодо визначення рівня СБ на основі експертного підходу [22]. Наукова монографія [32] також присвячена оцінюванню стану і проблем забезпечення СБ в Україні експертним середовищем. Крім того, досить широке застосування експертні оцінки набули у міжнародному рейтингуванні держав за показниками соціального розвитку (індекс соціального прогресу передбачає узагальнення та комбінацію даних із виявлення громадської та експертної думки на соціальну проблематику; індекс якості життя розраховується на основі регресійної моделі, яка переважно базується на результатах виявлення громадської думки щодо власного добробуту).

2. Спостереження індикаторів (показників) у соціальній сфері та порівняння їх з пороговими значеннями.

В рамках вказаного методологічного підходу заслуговує на увагу авторський підхід Харазішвілі та Дронь, які обґрунтовують досить незначний перелік індикаторів СБ (в кількості – 10) та визначають їх порогові значення [12]. Аналіз запропонованого вченими переліку індикаторів СБ дає право стверджувати, що вони не охоплюють значне коло складових. Зокрема, в рамках даного підходу до оцінювання СБ поза увагою залишаються демографічні індикатори, показники людського розвитку, диференціації населення за доходами тощо.

Досить нестандартним до оцінювання рівня СБ є підхід авторського колективу у складі Якимчук, Кардаш та ін., які визначивши індикатори СБ (в кількості – 8) та провівши їх стандартизацію за еталонними значеннями, розраховують рівень СБ на базі таксономічного підходу [10]. Не заперечуючи можливості застосування такої методики, все ж, вважаємо, що сформований перелік індикаторів СБ лише частково відображає стан СБ як системи. До того ж, в окремих випадках обрані авторами індикатори СБ мають досить низький рівень об'єктивності (зокрема, показник середньої номінальної зарплати в умовах інфляції, показники чисельності економічно активного та зайнятого населення в умовах депопуляції).

Гнатенко, Рубежанська пропонують п'ять параметрів СБ (рівень життя населення, соціально-трудові відносини, система освіти, система охорони здоров'я, демографічна ситуація), які охоплюють близько 45 індикаторів для оцінювання [6]. Проте, в рамках вказаного дослідження оцінювання СБ має переважно характер опису тенденцій, адже не передбачає порівняння з еталонними значеннями, а відтак – не забезпечує можливості виявлення рівня загроз.

3. Інтегральне оцінювання – передбачає розрахунок рівня (коефіцієнта) СБ на основі зведення обраних індикаторів у соціальній сфері.

В рамках інтегрального підходу до оцінювання СБ варто відмітити доробок Сидорчука [32], який обґрунтовує авторську методику розрахунку інтегрального показника рівня СБ. Зокрема, пропонується оцінювати СБ на основі цілого ряду індикаторів (в кількості – 53), які структуровано за сімома субіндексами (матеріальний добробут; зайнятість, соціально-трудові відносини; демографічна ситуація; безпека здоров'я, безпека та загрози життя; соціальний захист; соціальне виключення, девіантна поведінка; соціальне самопочуття в суспільстві).

Авторський колектив у складі Дзьоби та Ставничої обґрунтовують також методику розрахунку інтегрального індексу СБ, в складі якого виділяють лише чотири складові (субіндекси) – безпеки загалом, безпеки життя, безпеки освіти та бідності (розраховуються на основі 30 індикаторів) [4].

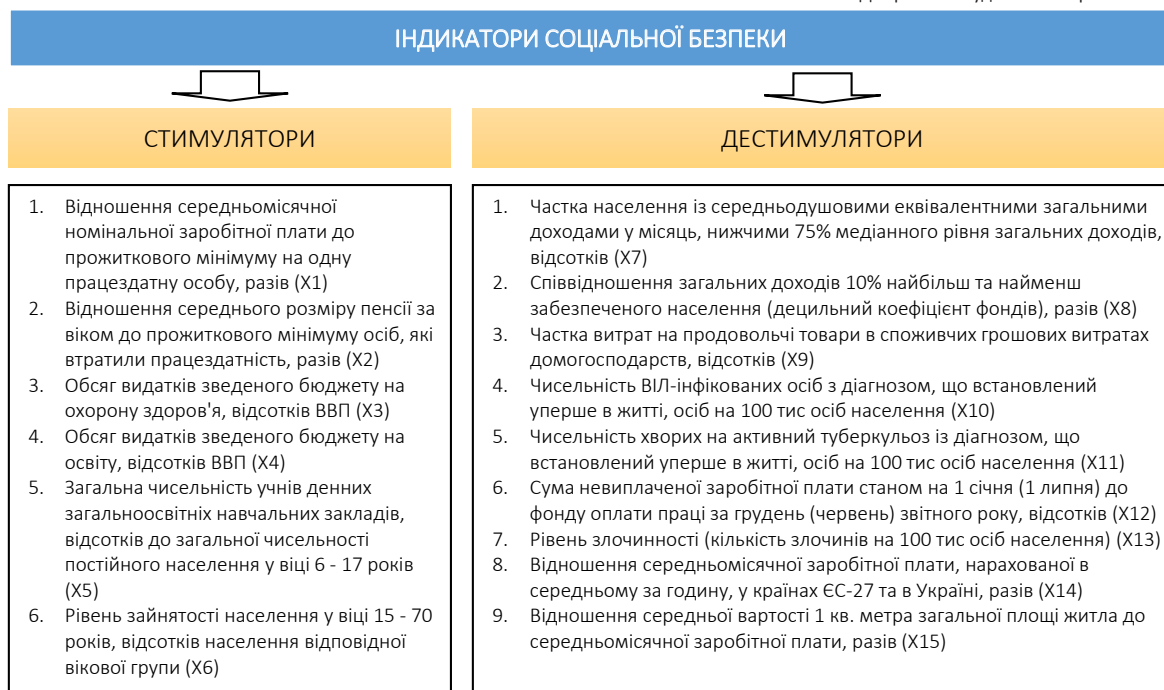
В Україні для визначення рівня економічної безпеки держави розроблені Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки [33], де визначено індикатори та їх порогові значення для розрахунку інтегрального субіндексу СБ. Зважаючи на те, що Міністерство економіки України у своїй регуляторній діяльності послуговується саме аналітичними даними про рівень СБ, які розраховані на основі вказаної методики, подальші дослідження будуть проведені саме виходячи з цього методологічного підходу.

Відповідно до національної методики [33] для оцінювання СБ передбачено використання 15 індикаторів, які умовно поділяються на стимулятори та дестимулятори (Рисунок 1). Серед обраних індикаторів СБ є показники добробуту, фінансування соціальної сфери, освіти, культури, трудової сфери, громадської безпеки тощо.

Аналіз індикаторів СБ (Таблиця 1) у відповідності з методикою [33] свідчить, що показово оптимальний або ж задовільний рівень безпеки порівняно з іншими індикаторами СБ демонструють показники доходів (X1 та X2). Зокрема, протягом 2012-2020 рр. відношення середньої заробітної плати до прожиткового мінімуму склалося на оптимальному рівні. В той же час, відношення середньої пенсії до прожиткового мінімуму протягом 2017–2018 рр. склалося на задовільному рівні, а з 2019 р. – на оптимальному.

Безумовно, такі результати викликають серйозні сумніви з огляду на суттєво занижений розмір законодавчо визначеного прожиткового мінімуму (це визнає навіть сама держава в особі Міністерства соціальної політики, яке оприлюднює дані про так званий фактичний прожитковий мінімум, розмір якого в 2-2.5 рази є вищим від законодавчо визначеного прожиткового мінімуму). Таким чином, можна констатувати, що індикатори СБ, які мають відображати рівень доходів по відношенню до соціальних стандартів, не відображають сучасних реалій. Підтвердженням цього є також досить низький рівень оплати праці на національному ринку праці порівняно з ЄС (індикатор X14), який протягом 2010–2020 рр. є незмінно в критичній «зоні». З огляду на це, вважаємо за доцільне замість вище вказаних індикаторів (X1 та X2) ввести більш об'єктивні – коефіцієнт заміщення пенсією зарплати, реальний наявний дохід (у % до попереднього року) тощо.

Такий індикатор СБ як обсяги фінансування системи охорони здоров'я (у % до ВВП) також демонструє досить низький рівень безпеки (незмінно перебуває в критичній або ж небезпечній «зоні»). І хоча даний індикатор є досить неоднозначним, адже значні обсяги фінансування системи охорони здоров'я ще не є запорукою якості відповідних послуг та вирішення демографічних проблем. Однак, і без належного фінансування досягнути позитивних зрушень у демографічній сфері досить складно.

Рисунок 1. Індикатори соціальної безпеки
(відповідно до національної методики щодо розрахунку рівня економічної безпеки)

Таблиця 1. Аналіз індикаторів соціальної безпеки в Україні, 2010-2020 рр.

Джерело: За даними Міністерства економіки України відповідно до методики [33].

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Показники-стимулятори											
X1	2.5 **	2.7 **	2.8 *	2.8 *	2.9 *	3 *	3.2 *	4 *	4.6 *	5.2 *	5.3 *
X2	1.63 **	1.63 **	1.74 **	1.69 **	1.66 **	1.58 **	1.47 **	1.81 **	1.77 **	1.97 *	2 *
X3	3.99 ****/ *****	3.6 ****/ *****	4.01 ****/ *****	4.04 ****/ *****	3.64 ****/ *****	3.59 ****/ *****	3.17 ****	3.43 ****/ *****	3.25 *****	3.23 *****	4.19 ****/ *****
X4	7.1 *	6.4 **	7 *	6.9 *	6.4 **	5.8 **/****	5.4 ***	5.97 ****/	5.9 ****/	6 ****/	6.02 ****/
X5	82 *	82.5 *	83 *	78.4 *	78.5 *	78.5 *	78.7 *	79.1 *	79.9 *	79.9 *	79.6 *
X6	58.4 **	59.1 *	59.6 *	60.2 *	56.6 **/****	56.7 **/****	56.3 **/****	56.1 **/****	57.1 **/****	58.2 **	56.2 **/****
Показники-дестимулятори											
X7	22 ***	20.9 **	21.9 **/	21.2 **/	19.6 **	22.2 ***	18.7 *****	21.2 **/	22.1 ***	24.3 *****	24.5 *****
X8	5.2 **/****	4.9 **	4.6 *	4.6 *	4.4 *	4.5 *	4.2 *	4.5 *	4.7 **/	4.9 **	5.4 **/
X9	51.6 *****	51.6 *****	50.8 *****	50.4 *****	51.5 *****	53.1 *****	51.2 *****	49.9 *****	49 *****	46.5 *****	47.1 *****
X10	44.9 *****	46.6 *****	45.8 *****	47.8 *****	45.1 *****	37.2 *****	40.2 *****	43.1 *****	42.8 *****	44 *****	42.2 *****
X11	68.5 *****	67.3 *****	68.2 *****	68 *****	59.6 *****	56 *****	54.8 *****	52 ****/ *****	50.4 ****/ *****	49 ****/ *****	34.3 ****/ *****
X12	4.3 ****	3 ***	2.5 ***	2.2 ***	7 ****/ *****	4.4 ****	3.4 ****/ ***	3.4 ****/ ***	3.4 ****/ ***	3.2 ****/ ***	3.3 ****/ ***
X13	1102 **	1138 **	982 *	1239 **	1231 **	1319 **	1388 *****	1233 **	1152 **/	1057 **/	н/д
X14	15.81 *****	14.65 *****	12.37 *****	11.92 *****	16.64 *****	19.76 *****	19.46 *****	16.78 *****	14.03 *****	13.01 *****	13.98 *****
X15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Примітки: Умовні позначення рівня безпеки: * – оптимальний, ** – задовільний, *** – незадовільний, **** – небезпечний, ***** – критичний; через флеш (/) позначено рівень безпеки, який знаходиться між двома суміжними рівнями; – візуалізація критичного та небезпечного рівня безпеки.

В той же час, національна методика щодо розрахунку рівня економічної безпеки передбачає, що СБ не включає демографічних показників (поряд з СБ виділено демографічну безпеку як окрему складову економічної безпеки). Вважаємо, що такий підхід є не зовсім коректним, оскільки очевидним є факт приналежності демографічних тенденцій до соціальної сфери. Відтак, в цілях підвищення об'єктивності розрахунку рівня СБ, вважаємо за доцільне розширити перелік індикаторів СБ показниками демографічної безпеки та не виділяти останню в окрему складову економічної безпеки. При цьому серед передбачених індикаторів демографічної безпеки, на нашу думку, варто вилучити коефіцієнт міграційного приросту, оскільки офіційні показники міграції не відображають реальних міграційних втрат, а навпаки відображають позитивний міграційний приріст населення. Натомість, з огляду на загострення проблеми збереження сімейних цінностей, можна ввести показник несталості шлюбів, який відображає стільки розлучень припадає на 100 шлюбів. Крім того, для моніторингу ефективності функціонування національної системи охорони здоров'я слід доповнити існуючі індикатори демографічної безпеки показниками смертності за найбільш значимими групами хвороб (кількість померлих від новоутворень та серцевосудинних хвороб на 100 тис. населення).

Щодо індикаторів СБ у сфері освіти, то викликає сумніви доцільність застосування такого показника як чисельність учнів денних загальноосвітніх закладів у % до постійного населення у віці 6-17 років (X5). Адже в умовах загальнообов'язковості середньої системи освіти даний індикатор не відображає ефективність функціонування системи освіти, а є лише завищеним кількісним показником, який не охоплює всі рівні системи освіти. Відтак, вважаємо за доцільне не враховувати даний індикатор при розрахунку рівня СБ, а обмежитись тільки показником обсягів бюджетного фінансування освіти у % до ВВП (X4).

В умовах дуже високого рівня тінізації національної економіки досить серйозні сумніви викликає об'єктивність такого індикатора СБ як децильний коефіцієнт фондів (X8), який, спираючись на офіційні дані, не дає в повній мірі визначити диференціацію населення за рівнем доходів (особливо в частині «верхньої» децильної групи). З огляду на це, вважаємо, що даний індикатор СБ варто замінити на більш об'єктивний. Безумовно, вибрати показник, який би відображав поляризацію або ж вилученість певних груп населення за доходами, в умовах тінізації економіки досить складно. Все ж більш об'єктивним індикатором вважаємо показник частки населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими фактичного прожиткового мінімуму.

Крім того, застосування деяких індикаторів СБ ускладнюється. Зокрема, надіславши офіційний запит до Мінекономіки про доступ до публічних даних про індикатори СБ, було встановлено, що індикатор X15 (відношення середньої вартості 1 кв. метра загальної площі житла до середньомісячної заробітної плати) не враховується при розрахунку рівня СБ. З огляду на це, даний індикатор варто вивести з переліку відповідних показників.

Спираючись на вище наведену критеріальну базу, нами було сформовано новий перелік індикаторів СБ (Таблиця 2).

Розрахунок рівня СБ за модифікованим переліком індикаторів потребує визначення їх значень для нормування за рівнями безпеки. Для більшості демографічних показників це проблема є вирішеною, оскільки національна методика розрахунку рівня економічної безпеки визначає їх значення за рівнями безпеки. Для інших нововведених індикаторів СБ значення показників для нормування за рівнями безпеки встановлювали експертним шляхом, спираючись на результати аналітичних досліджень, а для показників смертності за основними причинами смертності - в межах діапазону мінімум-максимум серед держав ЄС. Результати аналізу модифікованого переліку індикаторів СБ в Україні за рівнями безпеки представлено в Таблиці 3.

Як свідчать дослідження, в Україні реальні ознаки небезпеки демонструють практично всі демографічні показники (за виключенням рівня дитячої смертності та рівня смертності з причин новоутворень). Досить неоднозначний рівень безпеки демонструють показники матеріального добробуту. Зокрема, середній розмір пенсії по відношенню до середньої заробітної плати в останні роки є вкрай низьким.

Таблиця 2. Модифікований перелік індикаторів соціальної безпеки

Джерело: Побудовано автором.

Показники-стимулятори		Показники-дестимулятори	
X1	Реальний наявний дохід (у % до попереднього року)	X9	Коефіцієнт дитячої смертності (на 1 тис народжених)
X2	Коефіцієнт заміщення пенсією зарплати (за середніми показниками), %	X10	Частка населення похилого віку, %
		X11	Демографічне навантаження непрацездатного населення на працездатне, %
X3	Обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, % до ВВП	X12	Коефіцієнт несталості шлюбів, %
		X13	Кількість померлих від новоутворень на 100 тис населення
X4	Обсяг видатків зведеного бюджету на освіту, % до ВВП	X14	Кількість померлих від хвороб системи кровообігу на 100 тис населення
		X15	Частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими фактичного прожиткового мінімуму, %
X5	Чисельність наявного населення, % до 1990 р.	X16	Частка витрат на продовольчі товари в споживчих грошових витратах домогосподарств, %
X6	Очікувана тривалість життя при народженні, років	X17	ВІЛ-інфікованих осіб з діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис осіб населення
X7	Коефіцієнт природного приросту, на 1 тис осіб наявного населення	X18	Чисельність хворих на активний туберкульоз із діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис осіб населення
		X19	Сума несплаченої заробітної до фонду оплати праці, %
X8	Рівень зайнятості населення у віці 15-70 років, %	X20	Рівень злочинності (кількість злочинів на 100 тис осіб населення)
		X21	Відношення середньомісячної заробітної плати, нарахованої в середньому за годину, у країнах ЄС-27 та в Україні, разів

Примітки: – нововведенні показники**Таблиця 3.** Аналіз індикаторів соціальної безпеки в Україні за модифікованим переліком, 2010-2020 рр.

Джерело: Побудовано автором.

Індикатор	Позна-чення	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Показники-стимулятори								
Реальний наявний дохід (у % до попереднього року)	X1	88.5	79.6	102.0	110.9	110.9	104.6	106.1
		*****	*****	***	*	*	**	**
Коефіцієнт заміщення пенсією зарплати (за середніми показниками), %	X2	43.9	37.7	32.8	25.7	28.0	24.4	25.6
		*	**	***	****	****	*****	*****
Чисельність наявного населення, % до 1990 р.	X5	87.6	82.8	82.5	82.1	81.8	81.3	80.8
		****	*****	*****	*****	*****	*****	*****
Очікувана тривалість життя при народженні, років	X7	71.37	71.38	71.68	71.98	71.76	72.01	71.35
		***	***	***	***	***	***	***
Коефіцієнт природного приросту, на 1 тис осіб наявного населення	X9	-3.9	-4.2	-4.4	-5.1	-6.1	-6.6	-8.1
		*****	*****	*****	*****	*****	*****	*****
Показники-дестимулятори								
Коефіцієнт дитячої смертності (на 1 тис. народжених живими)	X9	7.8	7.9	7.4	7.6	7.0	7.0	6.7
		***	***	***	***	***	***	***
Частка населення похилого віку в загальній чисельності населення, %	X10	21.6	21.8	22.1	22.5	22.9	23.4	23.9
		***	***	***	****	****	****	****
Демографічне навантаження непрацездатного населення на працездатне, %	X11	59.5	60.7	61.8	63.2	64.6	66.0	67.1
		*****	*****	*****	*****	*****	*****	*****
Коефіцієнт несталості шлюбів, %	X12	44.3	43.3	56.6	51.6	67.4	58.0	71.3
		**	**	*****	**	*****	*****	*****
Кількість померлих від новоутворень на 100 тис населення	X13	185.4	185.9	185.5	184.6	186.2	186.3	185.9
		**	**	**	**	**	**	**
Кількість померлих від хвороб системи кровообігу на 100 тис населення	X14	940.6	946.2	921.1	907.2	928.8	927.3	974.1
		*****	*****	*****	*****	*****	*****	*****
Частка населення із середньодушовими загальними доходами у місяць, нижчими фактичного прожиткового мінімуму, %	X15	16.7	51.9	51.1	34.9	27.6	23.1	23.2
		**	*****	*****	*****	***	***	***

Примітки: Умовні позначення рівня безпеки такі ж, як в Таблиці 1;

 – візуалізація критичного та небезпечного рівня безпеки.

Реальний наявний дохід (% до попереднього року) навпаки свідчить про зворотню тенденцію – підвищення рівня добробуту. Однак, такі темпи приросту реального доходу в останні роки відбуваються на фоні його різкого зниження у 2014 та 2015 році відповідно на 11.5% та 20.4%. Частка населення із середньодушовими доходами нижче фактичного прожиткового мінімуму, хоча і демонструє підвищення рівня безпеки, проте залишається на незадовільному рівні.

5. ДИСКУСІЯ

Звичайно, запропонований авторський підхід до визначення рівня СБ можна також піддати серйозній критиці. Зокрема, трансформований перелік індикаторів СБ так до кінця і не вирішив проблему досить низького рівня об'єктивності показників матеріального добробуту. І хоча введені нові індикатори Х1 (реальний наявний дохід, % до попереднього року) та Х2 (коефіцієнт заміщення пенсією заробітної плати, %) мають вищий рівень об'єктивності порівняно з «старими» індикаторами (відношення заробітної плати та пенсії до прожиткового мінімуму), все ж і вони в повній мірі не відображають реальний рівень добробуту населення України. Такий стан справ спостерігається і щодо заміни «старого» індикатора диференціації населення за доходами Х8 (децильний коефіцієнт фондів) на «новий» Х15 (частка населення із середньодушовими доходами нижче фактичного прожиткового мінімуму). Це зумовлено або ж специфікою розрахунку цих показників (до уваги береться лише приріст до попереднього року) або ж їх номінальним вираженням, що є неприйнятним в умовах високого рівня інфляції, або ж високим рівнем їх тінізації. Крім того, можна констатувати, що введення демографічних показників до переліку індикаторів СБ, хоча і є цілком виправданим, проте не враховує такий загрозливий для України процес як міграційний рух населення (відповідний індикатор в переліку відсутній). Це обумовлено тим, що офіційні статистичні дані про міграцію є досить оптимістичними та не відображають реальні масштаби міграційних втрат в Україні. Проте, на разі офіційні статистичні дані не дають змоги ввести інший показник міграційного руху, оскільки орієнтовані на офіційне підтвердження в'їзду / виїзду. З огляду на це, в цілях привернення уваги вчених до відповідної проблематики варто підняти наукову дискусію щодо доречності введення до блоку індикаторів матеріального добробуту та міграційного руху при розрахунку рівня СБ відповідних показників визначених на основі соціологічного опитування.

Порівняння інтегрального рівня СБ розрахованого відповідно до чинної [33] та модифікованої автором методики свідчить, що його значення є суттєво нижчим саме за другим підходом (Рисунок 2). Це можна пояснити тим, що введення демографічних показників в умовах очевидної демографічної кризи, а також більш об'єктивних показників матеріального добробуту в умовах низького рівня життя з одночасним вилученням штучно завищених індикаторів СБ, дозволило більш реально відобразити ефективність державної політики в соціальній сфері.

Рисунок 2. Порівняння рівня соціальної безпеки розрахованого за різними методиками, 2014–2020 рр.

ВИСНОВКИ

Одним із критеріїв ефективності соціальної політики є рівень СБ. На сьогоднішній день в науці немає єдиного підходу до оцінювання СБ. Загалом, визначення рівня СБ можливе на основі таких методів: опитування (соціологічного моніторингу); спостереження соціальних індикаторів та порівняння їх з пороговими значеннями; інтегрального оцінювання. Національна методика розрахунку рівня економічної безпеки передбачає, що одним із її субіндексів є рівень СБ. При цьому в основу розрахунку останнього покладено інтегральний метод за переліком визначених індикаторів у соціальній сфері. Аналіз індикаторів СБ відповідної до чинної методики та їх реальних значень в Україні свідчить про досить низький рівень об'єктивності показників матеріального добробуту, які «прив'язані» до базового соціального стандарту – прожиткового мінімуму. Також досить нелогічним в чинній методиці розрахунку СБ є виділення в окрему складову демографічної безпеки, хоча очевидним є факт приналежності демографічної політики до соціальної політики.

В цілях підвищення об'єктивності оцінювання ефективності соціальної політики на основі рівня СБ було запропоновано:

- 1) переглянути існуючий перелік показників матеріального добробуту та ввести в нього такі індикатори як реальний дохід (% до попереднього року), коефіцієнт заміщення пенсією заробітної плати (%), частка населення із середньодушовими доходами нижче фактичного прожиткового мінімуму;
- 2) розширити існуючий перелік індикаторів СБ демографічними показниками (за виключенням показників міграції) та показниками смертності за основними найбільш значимими причинами смерті;
- 3) вилучити із існуючого переліку індикаторів СБ ті, які не використовуються (відношення середньої вартості 1 кв. метра загальної площі житла до середньомісячної заробітної плати) або ж є штучно завищеними (чисельність учнів денних загальноосвітніх навчальних закладів, у відсотках до загальної чисельності населення у віці 6-17 років).

Результати розрахунків рівня СБ за чинною та модифікованою методикою свідчать про суттєво нижчий його рівень саме за другим підходом, а відтак – про такі результати оцінювання ефективності національної соціальної політики.

AUTHORS CONTRIBUTIONS

Conceptualization: Halyna Yurchyk.

Data curation: Halyna Yurchyk.

Formal Analysis: Halyna Yurchyk.

Methodology: Halyna Yurchyk.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Arts, W., & van Oorschot, W. (2005). The social capital of European welfare states: the crowding out hypothesis revisited. *Journal of European Social Policy*, 15(1), 5–26. Retrieved from <https://research.tilburguniversity.edu/en/publications/the-social-capital-of-european-welfare-states-the-crowding-out-hypothesis-revisited/>
2. Beck, T., & Webb, I. (2003). Economic, Demographic, and Institutional Determinants of Life Insurance Consumption across countries. *The World Bank Economic Review*, 17(1), 51–88. <https://doi.org/10.1093/WBER%2FLHG011>
3. Bulba, V., & Meliakov, A. (Eds.) (2010). *Mekhanizmy zabezpechennia sotsialnoi bezpeky na rivni rehionu: praktyka realizatsii* [Mechanisms for ensuring social security at the regional level: implementation practice] (444 p.). Kharkiv: KharRI NADU «Mahistr». (In Ukrainian)
4. Dzoba, O., & Stavnycha, N. (2020). Methodical basis of social security measurement of the state. *Environmental Economics and Sustainable Development*, 7(26), 56–62. (In Ukrainian). [https://doi.org/10.37100/2616-7689/2020/7\(26\)/7](https://doi.org/10.37100/2616-7689/2020/7(26)/7)
5. Gerasimova, I. (2008). *Tendencii razvitiia sotsialnoi sfery i kachestva zhizni naseleniia v sovremennoi jekonomicheskoi sisteme* [Trends in the development of the social sphere and the quality of life of the population in the modern economic system] (Extended abstract of Ph.D. thesis). Cheboksary: Chuvash State University named after I.N. Ulyanov. (In Russian)

6. Gnatenko, I., & Rubezhanska, V. (2016). Parameters and indicators of social safety of the population of Ukraine. *Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic sciences*, 1, 242–249. (In Ukrainian). Retrieved from <http://surl.li/ahsq>
7. Hnybidenko, I., Kolot, A., & Rohova, V. (2006). *Sotsialna bezpeka: teoriia ta ukrainska praktyka [Social security: theory and Ukrainian practice]* (292 p.). Kyiv: KNEU. (In Ukrainian)
8. Hu, L., He, S., & Luo, Y. etc. (2020). A social-media-based approach to assessing the effectiveness of equitable housing policy in mitigating education accessibility induced social inequalities in Shanghai, China. *Land Use Policy*, 94, 17–24. <https://doi.org/10.1016/j.landuse-pol.2020.104513>
9. Huysmans, J. (2000). The European Union and the securitization of migration. *Journal of common market studies*, 38(5), 751–777. <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00263>
10. Iakymchuk, A., Kardash, O., Postelzhuk, O., & Yakymchuk, O. (2020). Estimation of Ukraine's social security indicators in the context of national security of the state in order to achieve sustainable development goals. *Investments: practice and experience*, 13–14, 75–80. (In Ukrainian). Retrieved from http://www.investplan.com.ua/pdf/13-14_2020/13.pdf
11. Jehoel-Gijsbers, G., & Vrooman, C. (2007). *Explaining social exclusion: a theoretical model tested in the Netherlands*. Den Haag: The Netherlands Institute for Social Research. Retrieved from <http://surl.li/ahpxj>
12. Kharazishvili, Yu., & Dron, Ye. (2014). *Prohnozuvannia indyikatoriv, porohovykh znachen ta rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy u serednostrokovii perspektyvi [Forecasting indicators, thresholds and the level of economic security of Ukraine in the medium term]* (117 p.). Kyiv: NISS. (In Ukrainian). Retrieved from <http://surl.li/ahsoq>
13. Khomra, O., & Rusanova, T. (2004). Sotsialna bezpeka: vyklyky, zahrozy, kryterii Problemy natsionalnoi bezpeky [Social security: challenges, threats, criteria. Problems of national security]. *Strategic panorama*, 1. (In Ukrainian). Retrieved from <http://surl.li/ahpyg>
14. Kuypers, S., & Marx, I. (2019). The Truly Vulnerable: Integrating Wealth into the Measurement of Poverty and Social Policy Effectiveness. *Social Indicators Research*, 142, 131–147. <https://doi.org/10.1007/s11205-018-1911-6>
15. Leiser, M., & Wolter, S. (2017). Empirical Evidence on the Effectiveness of Social Public Procurement Policy: The Case of the Swiss Apprenticeship Training System. *Labour-England*, 31, 204–222. Retrieved from <https://www.iza.org/publications/dp/9646/empirical-evidence-on-the-effectiveness-of-social-public-procurement-policy-the-case-of-the-swiss-apprenticeship-training-system>
16. Libanova, E., & Palii O. (2004). *Rynok pratsi ta sotsialnyi zakhyst [Labor market and social protection]* (491 p.). Kyiv: Osnovy. (In Ukrainian)
17. Lopushnyak, H. (2012). Vybir prioritetiv ta otsinka efektyvnosti derzhavnoi sotsialnoi polityky [Selection of priorities and evaluation of the effectiveness of state social policy]. *Efficiency of public admin*, 33, 269–277. (In Ukrainian)
18. Miakushko, N. (2017). Sotsialna polityka v informatsiinomu suspilstvi [Social policy in the information society]. *International relations. Part "Political sciences"*, 17. (In Ukrainian). Retrieved from http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3340/3018
19. Miroshnychenko, T. (2012). Protsesy modernizatsii v konteksti formuvannia efektyvnoi sotsialnoi polityky [Processes of modernization in the context of the formulation of effective social policy]. *Development strategy of Ukraine. Economics, sociology, law*, 1, 158–161. (In Ukrainian)
20. Mnykh, M. (2015). Social policy of our state under the conditions of associated membership of Ukraine in EU. *Ukrainian society*, 3, 114–124. (In Ukrainian). Retrieved from <http://surl.li/ahslq>
21. Novikova, O. (1997). *Sotsialna bezpeka: orhanizatsiino-ekonomichni problemy i shliakhy vyrishennia [Social security: organizational and economic problems and solutions]* (460 p.). Donetsk: IEP NAN Ukrainy. (In Ukrainian)
22. Novikova, O., Sydorchuk, O., & Pankova, V. (2018). *Stan ta perspektyvy sotsialnoi bezpeky v Ukraini: ekspertni otsinky [Status and prospects of social security in Ukraine: expert assessments]* (184 p.). Kyiv, Lviv: LRIDU NADU. (In Ukrainian)
23. Nyzhnyk, V. (2014). Pidvyshchennia efektyvnosti sotsialnoi polityky yak chynnyka vkhodzhennia Ukrainy do YeS [Advancing the effectiveness of social policy as an official of Ukraine's input to the EU]. *Visnik of Khmelnytsky National University. Economics of Science*, 5(1), 83–186. (In Ukrainian)
24. Parker, G. (1999). The reaction of households consumption of predictable changes in social security taxes. *American Economic Review*, 89(4), 959–973. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/117167>
25. Pidlypna, R. (2015). The Methodological Basis for the Definition of Social Security. *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, 25, 275–280. (In Ukrainian). Retrieved from <http://surl.li/ahsbs>
26. Podolska, Ye., & Nazarkin, P. (2015). New sense and innovative ways to ensure social security. *Bulletin of Odessa National University. Series: Sociology and Political Science*, 20(2), 19–25. (In Ukrainian). Retrieved from <http://surl.li/ahsmj>
27. Pohribna, V., & Volianska, O. (2014). Criteria of estimation of efficiency of social politics: from a theory to practice. The Bulletin of Yaroslav Mudryi National Law University. Series: Philosophy, philosophies of law, political science, sociology, 3, 192–204. (In Ukrainian). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_2014_3_25
28. Pyrozkhov, S. (2003). Kontseptualni pidkhody do formuvannia systemy natsionalnoi bezpeky Ukrainy. Problemy natsionalnoi bezpeky [Conceptual approaches to the formation of the national security system of Ukraine. Problems of national security]. *Strategic panorama*, 1. (In Ukrainian). Retrieved from <http://surl.li/ahsgc>

29. Shevchuk, P. (2003). *Sotsialna polityka [Social policy]* (400 p.). Lviv: Svit. (In Ukrainian)
30. Skurativskyi, V. (2002). *Osnovy sotsialnoi polityky [Basics of social policy]* (200 p.). Kyiv: MAUP. (In Ukrainian)
31. Smith, A., Galloway, L., Jackman, L., Danson, M., & Whittam, G. (2019). Poverty, social exclusion and enterprise policy: A study of UK policies' effectiveness over 40 years. *International Journal of Entrepreneurship and Innovation*, 20, 107–118. <https://doi.org/10.1177%2F1465750318809803>
32. Sydorchuk, O. (2018). *Sotsialna bezpeka: derzhavne rehuliuвання ta orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia [Social security: state regulation and organizational and economic support]* (492 p.). Lviv: LRIDU NADU. (In Ukrainian)
33. Verkhovna Rada of Ukraine (n.d.). *Pro zatverdzhennia Metodichnykh rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [On approval of Methodical recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine]*. Retrieved from <http://surl.li/itcj>
34. Yarova, L. (2017). Human asset as an effectiveness of the current social policy criterion. *Society, Politics, Administration in Central Europe*, 2, 68–72. Retrieved from <http://surl.li/ahskl>